

УДК 00.1082

Жаксыгельдин Е.А.

*Ақпараттық жүйелер мамандығының магистранты,
Байтурсинов атындағы Қостанай өңірлік университеті,*

Қазақстан, Қостанай

Абатов Н.Т., ғылыми кеңесші,

Профессор, физика-математика ғылымдарының кандидаты,

Ақпараттық жүйелер және информатика кафедрасының доценті

А. Байтурсинов атындағы Қостанай өңірлік университеті,

Қазақстан, Қостанай

ҚЫЛМЫСҚА ҚАРСЫ КӨРСЕТУДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚОЛДАНУ

Мақалада жасанды интеллекттің (ЖИ) қоғамға және құқық қорғау органдарына әсері, сондай-ақ оны қылмыстық мақсатта пайдалану мүмкіндігі қарастырылады. Авторлар ЖИ технологиялары әлі толық зерттелмегенін және оларды құқықтық бағалаудың артықшылықтары мен кемшіліктерін ескере отырып, жан-жақты болуы керектігін атап көрсетеді. Мақалада сонымен қатар қосымша зерттеулерді қажет ететін мәселелер талқыланады, соның ішінде ЖИ-тің табиғи интеллектпен нақты өзара әрекеттесуін анықтау, құқық қорғау органдарында ЖИ алгоритмдерін қолданудың халықаралық тәжірибесін талдау және ЖИ технологияларын пайдаланумен байланысты іргелі адам құқықтарына қауіптерді болжау.

Түйінді сөздер: жасанды интеллект, құқық қорғау органдары, криминогендік фактор, құқықтық бағалау, AI технологиялары, табиғи интеллект, халықаралық тәжірибе, адам құқықтарына қауіп-қатер.

Zhaxygeldin Y.A.,
Master's student of the specialty information systems,
Kostanay Regional University named after A. Baitursynov,
Kazakhstan, Kostanay
Abatov N.T., scientific consultant,
Professor, Candidate of Physical and Mathematical Sciences,
Associate Professor of the Department of Information Systems and
Informatics,
Kostanay Regional University named after A. Baitursynov,
Kazakhstan, Kostanay

THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN COUNTERING CRIME

The article discusses the impact of artificial intelligence (AI) on society and law enforcement agencies, as well as its potential use for criminal purposes. The authors emphasize that AI technologies have not yet been fully studied and their legal assessment should be comprehensive, taking into account both advantages and disadvantages. The article also discusses issues that require further research, including determining the specifics of AI interaction with natural intelligence, analyzing international experience in using AI algorithms in law enforcement agencies, and predicting risks to fundamental human rights associated with the use of AI technologies.

Keywords: artificial intelligence, law enforcement agencies, criminogenic factor, legal assessment, AI technologies, natural intelligence, international experience, risks to human rights.

Қазіргі уақытта әлем өте қарқынды өзгеруде. Көптеген реформалар, індіттің қоғамға әсері, соған байланысты дағдарыстық жағдайлар және қоғамның әртүрлі салаларындағы басқа да сын-қатерлер мен қауіптер адам

мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз етудің жаңа тиімді тетіктерін әзірлеу қажеттілігін тудырады.

Цифрландыру жағдайында ақпараттық технологиялардың үздіксіз дамуы жылдам өзгеріп отырады, бұл қоғамдық өмірдің әртүрлі салаларында, басқалармен қатар құқықтық, жасанды интеллект ақпараттық технологиялардың ұйымдастырылған жиынтығы ретінде пайдалануды ұсынады, оны пайдалану арқылы ғылыми зерттеу әдістерінің жүйесін және жұмыс барысында алынған немесе өз бетінше жасалған ақпаратты өңдеу алгоритмдерін қолдану арқылы күрделі күрделі тапсырмаларды орындау, сондай-ақ өздерінің білім қорларын, шешім қабылдау модельдерін, ақпаратпен жұмыс істеу алгоритмдерін құру және пайдалану және оларды шешу жолдарын анықтау берілген тапсырмаларға қол жеткізу.

Мақаланың мақсаты – қылмыспен күрес парадигмасындағы жасанды интеллект технологияларының рөлін анықтау және шешілмеген құқықтық мәселелер ауқымын анықтау.

Коронавирустық дағдарыс айқын көрсетіп берген қазіргі заманның басты мәселелерінің бірі – сандық технологиялар мен жасанды интеллекттің біздің өміріміздегі, ғылымдағы, әсіресе оның гуманитарлық құрамдас бөлігіндегі рөлі. Бұл теориялық білім және әлеуметтік тәжірибе ретінде криминология ғылымына да қатысты екені сөзсіз [1, 113 б.].

Қазірдің өзінде отандық құқық қорғау органдары осындай салаларда жасанды интеллект технологияларын белсенді түрде қолдануда.

Бетті тану. Біраз уақыттан бері бүкіл әлем бойынша құқық қорғау органдары бейнебақылау жүйелерімен және дерекқорда бар ақпаратпен салыстыра отырып, бет-әлпетті автоматты түрде тануға мүмкіндік беретін бағдарламалық жүйелерді пайдалануда. Бұл ретте жоғары тану дәлдігіне беттің биометриялық параметрлеріне негізделген индекстік технологияларды қолдану арқылы қол жеткізіледі. Полиция да бұл жүйені пайдалана алады, көбінесе қылмыстарды анықтауда, алдын алуда және

тергеуде, іздеуде жүрген адамдардың орналасқан жерін анықтауда басты рөл атқарады [3, 92 б.].

Дрондарды пайдалану. Роботтар сонымен қатар браконьерлерді анықтай алады, заңсыз кен өндіруді, заңсыз ағаш кесуді анықтай алады, орман өрттерін таба алады және орманда немесе тауларда жоғалғандарды іздеуге көмектеседі. Дрондар тас жолдардағы қозғалыс жағдайын бақылайды және ұрланған көліктерді іздейді.

Жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету. Жолдардағы құқық бұзушылықтар туралы мәліметтерді есепке алу автоматты тіркеу кешендерін, атап айтқанда фото және бейне жазу функцияларымен жабдықталған арнайы техникалық құралдарды пайдалана отырып жүзеге асырылады, бұл әкімшілік құқық бұзушылық белгілерін қамтитын нақты оқиғаларды автоматты түрде анықтауға және дерекқорларға құжаттандыруға мүмкіндік береді. қозғалыс қауіпсіздігі.

Қылмыстық құқық бұзушылықтарды болжау. Жасанды интеллект технологияларының көмегімен қылмыстың уақытша, аумақтық және сапалық көрсеткіштері бойынша негізделген болжамдар жасауға болады.

Қазақстанда қолдану.

Цифрлық технологиялар бөлімінің басшысы «Сергек» жүйесі жасанды интеллект пен машиналық оқыту технологияларын пайдалана отырып, жолдардағы жағдайды талдап, жылдамдық шегін анықтаудың оптикалық әдісін қолданатынын атап өтті.

Сергек жүйесі қазақстандық әзірлеушілер «Көркем Телеком» ЖШС өнімі. Бағдарламалық қамтамасыз ету мен алгоритмдерді қазақстандық IT мамандары жазған. Деректері бар барлық серверлер Қазақстан аумағында орналасқан. Бағдарламалық жасақтаманы әзірлеуден басқа, компанияда Конструкторлық бюро бар, оның қызметкерлері Сергек жүйесінің аппараттық құралдарын жобалаумен айналысады.

Бөлім жобаны жүзеге асыру арқылы келесі оң көрсеткіштер күтілетінін атап өтті: Жол-көлік оқиғаларының санын 30 пайызға азайту; Жол-көлік оқиғаларынан қаза болғандардың санын 40 пайызға азайту; Жол-көлік оқиғасынан зардап шеккендердің санын 30 пайызға азайту; Қоғамдық орындардағы қылмысты 40 пайызға азайту; Көлік жүргізу мәдениетін арттыру; Қалалық көлікті басқару сапасын арттыру; Қылмыстың алдын алу және азаматтарға жедел көмек көрсету бойынша полиция қызметінің тиімділігін арттыру; Бұқаралық іс-шаралар кезінде жедел жағдайды бақылау; Жаңа жұмыс орындарын құру.

Қазіргі уақытта жасанды интеллект технологиялары толық түсінілмеген. Құқықтық бағалауды кемшілігімен де, артықшылығымен де жан-жақты қарастыру керек. Жасанды интеллекттің күшін бағаламау немесе елемеу мүмкін емес. Керісінше, бұл технологияларды жан-жақты және жан-жақты зерттеп, олардың адамзат болашағындағы орны мен рөлін зерделеу, пайдалану шекаралары мен критерийлерін анықтау, жағымсыз салдарын болжау және оларды барынша азайту, оны пайдаланумен байланысты проблемалық аспектілерді құқықтық шеңберде анықтау қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Агравал, А. Искусственный интеллект на службе бизнеса: как машинное прогнозирование помогает принимать решения: / А. Агравал, Д. Ганс, А. Голдфарб; Е. Петрованың ағылшын тілінен аудармасы. – М.: Сбербанк, 2019. – 235 б.
2. Болотова Л.С. Системы искусственного интеллекта: модели и технологии, основанные на знаниях: Оқу құралы / Л.С. Болотова. - М.: Финансы и статистика, 2012. – 664 б.
3. Гаврилова А.Н. Жасанды интеллект жүйелері / А.Н. Гаврилова, А.А. Попов. – М.: КноРус, 2011. – 248 б.